

ТОРБА Ю.І.,

доцент кафедри педагогіки та психології
професійної освіти Донецького інституту
підлядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників
Університету менеджменту освіти,
кандидат педагогічних наук

УДК 378

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА – ЗАПОРУКА ПІДГОТОВКИ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ

У статті розглянуто сутність і структуру інноваційної діяльності педагога, уточнено компоненти готовності педагога до інноваційної діяльності у процесі підготовки висококваліфікованих фахівців.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність педагога, готовність до інноваційної педагогічної діяльності, формування інноваційної педагогічної діяльності.

В статье рассмотрена сущность и структура инновационной деятельности педагога, уточнены компоненты готовности педагога к инновационной деятельности в процессе подготовки высококвалифицированных специалистов.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность педагога, готовность к инновационной педагогической деятельности, формирование инновационной педагогической деятельности.

Essence and structure of innovative activity of teacher is considered in the article, the components of readiness of teacher to innovative activity in the process of preparation of highly skilled specialists.

Keywords: innovations, teacher's innovative activity, readiness are to innovative pedagogical activity, forming of innovative pedagogical activity.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У сучасних умовах розвитку освіти в Україні особливого значення набуває активне впровадження в теорію і практику педагогічних нововведень. Впровадження педагогічних інновацій в освітній процес є насамперед модернізацією освіти. Розвиток системи освіти вимагає від педагогічної науки й практики вивчення і впровадження нових методів навчання й виховання дітей. Відбором, теоретичним осмисленням, класифікацією педагогічних інновацій займається нова галузь педагогічного знання – педагогічна інноватика (*лат. innovatio – оновлення, зміна*). Її прогностичні розвідки, аналіз, оцінки конкретних реалій мають непересічну цінність і для педагогічної практики, особливо для налаштованих на творчість педагогів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з розв'язання даної проблеми. Проблеми інноватики розглядають Л. Даниленко, Л. Карамушка, І. Корнілова, Ю. М'якотін, В. Сергієвський та ін. Проблему впровадження педагогічних інновацій в навчально-виховний процес вивчають Л. Березівська, П. Шепет, Р. Чуйко та інші. Творче зростання вчителя, викладача в умовах інноваційної діяльності, підвищення його фахового рівня, професійної компетенції відображено у працях І. Зязюна, М. Кларіна, А. Пригожина, О. Савченко, І. Семенова та інших дослідників. Готовність педагога до інноваційної діяльності останніми роками досліджують В. Уруський, Т. Демиденко,

І. Дичківська, К. Макагон, Т. Перекрестова, В. Сластьонін.

На думку Т. Перекрестової, інноваційна діяльність – це цілеспрямована педагогічна діяльність, яка заснована на усвідомленні власного практичного педагогічного досвіду з допомогою порівняння, вивчення, зміни й розвитку навчально-виховного процесу з метою досягнення найбільш високих результатів, отримання нового знання, якісно іншої педагогічної практики [6].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Отже, готовність педагога до розробки, апробації та впровадження в навчально-виховний процес педагогічних інновацій постає як необхідний компонент його професійної готовності.

Проблема адаптації нововведення до нових умов праці педагога на сьогодні є актуальною, тому що залишаються недостатньо дослідженими сутність, структура та компоненти готовності педагога до інноваційної діяльності.

Формулювання цілей статті. В умовах модернізації освіти необхідно розглянути сутність і структуру інноваційної діяльності педагога, уточнити компоненти готовності педагога до інноваційної діяльності у процесі підготовки висококваліфікованих фахівців

Виклад основного матеріалу дослідження. Динаміка соціально-економічних процесів у постіндустріальному (електронному, інформаційному) світі радикально актуалізувала

проблему інноваційного потенціалу нації як однієї з гарантій стабільних її позицій у світовому співтоваристві, успішного реагування на різноманітні цивілізаційні виклики. Інноваційність є однією з домінуючих тенденцій розвитку людства. З урахуванням цього нова освітня парадигма вибудовується на засадах збереження й розвитку творчої потенції людини, її спрямованості на самовизначення, стабільно активної життєдіяльності у змінних соціальних умовах, готовності до сприймання та вирішення нових завдань. Тому серед проблем наукової педагогіки пріоритетними є проблеми педагогічної інноватики як складової загальної інноватики, спеціальної наукової дисципліни, що розкриває загальні засади теорії педагогічних інноваційних процесів [2].

Нововведення, або інновації, характерні для будь-якої діяльності людини, професійна діяльність не виключення, стають предметом вивчення, аналізу та впровадження. Інновації самі по собі не виникають, вони є результатом наукових пошуків, передового педагогічного досвіду окремих учителів, викладачів і цілих колективів [7].

Формування інноваційної спрямованості передбачає використання певних критеріїв педагогічних нововведень, наприклад: новизни, оптимальності, високої результативності, ефективності, можливості творчого застосування інновації в масовому досвіді.

Основним критерієм інновації виступає новизна, що має рівне ставлення як до оцінки наукових педагогічних досліджень, так і передового педагогічного досвіду. Введення оптимальності в систему критеріїв ефективності педагогічних інновацій означає витрату сил і засобів викладачів та студентів для досягнення результатів. Введення в освітній процес педагогічної інновації і досягнення високих результатів при найменших фізичних, розумових і тимчасових витратах свідчать про її оптимальність. Результативність як критерій інновації означає певну стійкість позитивних результатів у діяльності викладачів. Можливість творчого застосування інновації в масовому педагогічному досвіді розглядається як критерій оцінки педагогічних інновацій, якщо на початковому етапі підтверджується в діяльності окремих викладачів, вчителів та вихователів, то після їх апробації та об'єктивної оцінки вони можуть бути рекомендовані до масового впровадження.

Знання вищевикладених критеріїв та вміння їх використовувати при оцінці педагогічних інновацій створюють основу для педагогічної творчості [7].

Інноваційні освітні процеси – зумовлені суспільною потребою комплексні процеси створення, впровадження, поширення новацій і зміни освітнього середовища, в якому здійснюється їх життєвий цикл. [2]

Педагогічні інновації, як і будь-які інші нововведення, породжують певні проблеми:

- 1) невідповідність інноваційних програм з державними програмами виховання і навчання;
- 2) узгодження та співіснування різних педагогічних концепцій;
- 3) потреба у принципово нових навчально-методичних розробках [1].

У розумінні сутності інноваційних процесів у освіті лежать дві найважливіші проблеми педагогіки – проблема вивчення, узагальнення й поширення передового педагогічного досвіду та проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки у практику. Отже, потрібно об'єднати два взаємопов'язаних між собою процеси, а результатом інноваційних процесів має бути використання нововведень, які утворюються на стику теорії та практики. Тобто, мова йде про те, що вчитель або викладач може виступати в якості автора, розробника, дослідника, користувача і пропагандиста нових педагогічних технологій, теорій, концепцій [7].

Сутність інноваційної діяльності можна розглядати з різних кутів зору. З одного боку, вона полягає у створенні нового, з іншого – це найвищий ступінь педагогічної творчості, тобто винахідництво нового в педагогічній практиці спрямоване на формування творчої особистості. Третя точка зору визначає її як діяльність з розробки, пошуку, освоєння й використання нововведень, їх здійснення [4].

Якщо казати про інноваційну діяльність в системі освіти, то її головною характеристикою є вдосконалення чи оновлення освітньої практики шляхом створення, розповсюдження та освоєння нових ефективних способів і засобів досягнення встановлених цілей освіти. У „Положенні про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності” визначено сутність терміну “інноваційна освітня діяльність – розробка, розповсюдження та застосування освітніх інновацій”.

Готовність до інноваційної діяльності є внутрішньою силою, що формує інноваційну позицію педагога. За структурою це складне інтегративне утворення, що охоплює різноманітні якості, властивості, знання, навички особистості. Як один із важливих компонентів професійної готовності, вона є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу [2].

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – особливий особистісний стан, який

передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії [1].

В. Сластьонін визначає критерії готовності педагога до інноваційної діяльності:

- усвідомлення необхідності в інноваційній діяльності, готовності до творчої діяльності з нововведень у навчальних закладах;
- упевненість у позитивних результатах;
- узгодженість особистих цілей з інноваційною діяльністю;
- готовність до подолання творчих невдач;
- рівень технологічної готовності до виконання інноваційної діяльності, позитивна оцінка власного попереднього досвіду в світлі інноваційної діяльності;
- здатність до професійної рефлексії [7].

Підготовлений до інноваційної професійної діяльності педагог має такі професійні й особистісні якості [5]:

- усвідомлення смислу та цілей освітньої діяльності у контексті актуальних педагогічних проблем сучасної освіти;
- осмислена, зріла педагогічна позиція;
- вміння по-новому формулювати освітні цілі з предмета, певної методики, досягати й оптимально переосмислювати їх під час навчання;
- здатність вибудовувати цілісну освітню програму, що враховувала б індивідуальний підхід до дітей, освітні стандарти, нові педагогічні орієнтири;
- співвіднесення сучасної йому реальності з вимогами особистісно-орієнтованої освіти, коригування освітнього процесу за критеріями інноваційної діяльності;
- здатність бачити індивідуальні здібності дітей і навчати відповідно до їх особливостей;
- вміння продуктивно, нестандартно організувати навчання й виховання, тобто використовуючи інноваційні технології, стимулювати їх розвиток;
- володіння технологіями, формами і методами інноваційного навчання, яке передбачає вміння на основі особистого досвіду і мотивів вихованців бути співтворцями мети їх діяльності, зацікавленими й компетентними консультантами та помічниками у співвіднесенні мети з результатом, використанні доступних для дітей форм рефлексії та самооцінки;
- здатність бачити, адекватно оцінювати, стимулювати відкриття та форми культурного самовираження вихованців;
- вміння аналізувати зміни в освітній діяльності, розвитку особистісних якостей вихованців;

- здатність до особистісного творчого розвитку, рефлексивної діяльності, усвідомлення значущості, актуальності власних інноваційних пошуків і відкриттів.

У сучасних умовах інноваційна діяльність педагога має відповідати основним принципам [1]:

1. *Принцип інтеграції освіти.* Передбачає посилену увагу до особистості кожної дитини як вищої соціальної цінності суспільства, орієнтацію на формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними, фізичними якостями.

2. *Принцип диференціації та індивідуалізації освіти.* Налаштовує на забезпечення умов для повноцінного вияву та розвитку здібностей кожного вихованця.

3. *Принцип демократизації освіти.* Дотримання його зобов'язує до створення передумов для розвитку активності, ініціативи, творчості учнів і вчителів, зацікавленості їх взаємодії, широкої участі громадськості в управлінні освітою.

Реалізація цих принципів вимагає переходу від нормативної до інноваційної творчої діяльності, що передбачає зміну характеру освітньої системи, змісту, методів, форм, технологій навчання й виховання. Метою освіти за таких умов є вільний розвиток індивідуальних здібностей, мотивів, особистісних цінностей різнобічної, творчої особистості [2].

Готовність педагога до інноваційної діяльності визначають за такими показниками:

- 1) усвідомлення потреби запровадження педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці;
- 2) інформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи;
- 3) зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик, налаштованість на експериментальну діяльність;
- 4) готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності;
- 5) володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій та розроблення нових [3].

Ці показники виявляють себе в різноманітних поєднаннях і взаємозв'язках. Зокрема, потреба у нововведеннях активізує інтерес до найсвіжіших знань у конкретній галузі, а успішність власної педагогічної інноваційної діяльності допомагає долати труднощі, шукати нові способи діяльності, відстоювати новаторські підходи у взаємодії з тими, хто їх не сприймає [1].

На основі співвідношення цих показників виокремлюють інтуїтивний, репродуктивний, пошуковий, творчий (продуктивний) рівні сформованості готовності до педагогічних інновацій.

Інтуїтивний рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Педагоги, яких за особливостями їх мислення і практичної діяльності зараховують до цього рівня сформованості готовності, ставляться до інноваційної проблематики як до альтернативи традиційній практиці.

Репродуктивний рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Ця категорія педагогів добре обізнана з теоретичними засадами, змістом, конкретними методиками педагогів-новаторів, нерідко застосовує елементи цих систем у власній педагогічній діяльності. Однак використання інновацій у їх педагогічній практиці є невідповідним, ситуативним.

Пошуковий рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Педагоги намагаються працювати по-новому, втілюючи у власній діяльності відомі технології та методики навчально-виховної роботи.

Творчий рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Педагоги, які творчо ставляться до інноваційної діяльності, мають широкі й змістовні знання про нові наукові та новаторські підходи до навчання й виховання, володіють новітніми технологіями і створюють власні. Реалізація творчого потенціалу в інноваційному процесі для багатьох із них є найважливішим орієнтиром діяльності.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності формується не сама по собі, а під час педагогічної практики, акумулюючи все накопичене на попередньому етапі, сягаючи завдяки цьому значно вищого рівня. Це означає, що кожен попередній рівень такої готовності є передумовою формування нових.

Отже, у структурі професійно спрямованої особистості педагога готовність до інноваційної діяльності є показником його здатності нетрадиційно вирішувати актуальні для особистісно-орієнтованої освіти проблеми.

Структура готовності до інноваційної педагогічної діяльності розглядається як сукупність мотиваційного, когнітивного, креативного, рефлексивного компонентів, що взаємообумовлені та пов'язані між собою [1].

Мотиваційний компонент готовності до інноваційної педагогічної діяльності, на думку І. Дичківської, виражає усвідомлене ставлення педагога до інноваційних технологій та їх ролі у розв'язанні актуальних проблем педагогічної освіти. [2].

Когнітивний компонент об'єднує сукупність знань педагога про суть і специфіку інноваційних педагогічних технологій, їх види та ознаки, а також комплекс умінь і навичок із застосування інноваційних педагогічних технологій у структурі

власної професійної діяльності, пов'язаний із готовністю до дослідницької діяльності.

Креативний компонент реалізується в оригінальному розв'язанні педагогічних завдань, в імпровізації, експромті; виявляється через відкритість щодо педагогічних інновацій; гнучкість, критичність мислення; творчу уяву.

Рефлексивний компонент характеризує пізнання й аналіз педагогом явищ власної свідомості та діяльності.

Висновки. Формування готовності педагогів до інноваційної діяльності є актуальною проблемою сучасної науки й практики, вирішення якої покладено на систему освіти. Інновації в педагогіці пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією (лат. Integratio – відновлення, об'єднання в ціле окремих елементів) знань і форм соціального буття. Нині створюється нова педагогіка, характерною ознакою якої є інноваційність – здатність до оновлення, відкритість новому.

Інноваційна діяльність у системі освіти передбачає вдосконалення чи оновлення освітньої практики шляхом створення, розповсюдження та освоєння нових ефективних способів і засобів досягнення встановлених цілей освіти.

Готовність до інноваційної діяльності є інтегральною якістю особистості, характеризується наявністю та певним рівнем сформованості всіх компонентів, що проявляються у прагненні до інноваційної діяльності, у підготовленості до її здійснення на професійному рівні.

Формування готовності педагогів до інноваційної діяльності є процесом, який дозволяє допомогти вчителю в розвитку його ціннісних орієнтацій і гуманістичної спрямованості, усвідомленні методології вирішення професійно-педагогічних проблем, конкретних концепцій, способів реалізації концептуальних схем у досвіді діяльності; осмисленні ним результатів педагогічних нововведень, виробленні критеріїв їх оцінки та самооцінки.

Список джерел:

1. Дичківська, І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник [Текст] / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Дичківська, І.М. Інноваційні педагогічні технології. 2-ге видання, доповнене [Текст] / І.М. Дичківська [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://academia-pc.com.ua/product/306>.
3. Захарчук, Т.В. Інноваційні технології навчання в сучасній школі [Текст] / Т.В.Захарчук // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації: Український науковий журнал / Гол. ред. В.М. Бебик. – 2011. – т. 3. – С.48

4. Макогон, К. Диагностика готовности педагогов до пошукової діяльності (пед.інновації) / К. Макогон // Рідна школа. – 2002. – № 1.
5. Педагогические технологии [Текст] / Под общей ред. В.С. Кукушкина. – Ростов/н/Д., 2002. – 336с.
6. Перекрестова, Т.С. Формирование у учителя готовности к инновационной педагогической деятельности / Т.С. Перекрестова // Интернет журнал СахГУ «Наука, образование, общество» – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://journal.sakhgu.ru/work.phpid=38>.
7. Слостенин, В.А. Педагогика. Инновационная деятельность [Текст] / Слостенин В.А., Подымова Л.С. – М.: Магистр, 1997. – 224 с.

ТАТАРИНОВ С.Й.,

доцент кафедри охорони праці та інженерної педагогіки
Української інженерно-педагогічної академії,
кандидат історичних наук, доцент

НЕСТОРУК Н.А.,

асистент кафедри охорони праці
та інженерної педагогіки
Української інженерно-педагогічної академії

УДК 378.147.(63.3.7)

ІНОВАЦІЙНІ РОЗРОБКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Проведений аналіз впливу послідовного і систематичного розширення світогляду студентів у межах історії науки і техніки Донбасу на якість підготовки молодих фахівців, формування в них міцного зв'язку з виробництвом. Розкриті особливості розробок щодо створення навчально-методичного кабінету-музею історії України та Донбасу в рамках Української інженерно-педагогічної академії.

Ключові слова: творчість студентів, міжпредметні зв'язки, історична самосвідомість студентів, наукові дослідження, якість підготовки фахівців.

Проведён анализ влияния последовательного и систематического расширения кругозора студентов в рамках истории науки и техники Донбасса на качество подготовки молодых специалистов, формирования в них крепкой связи с производством. Раскрыты особенности разработок по созданию учебно-методического кабинета-музея истории Украины и Донбасса в рамках Украинской инженерно-педагогической академии.

Ключевые слова: творчество студентов, межпредметные связи, историческое самосознание студентов, научные исследования, качество подготовки специалистов.

The analysis of influence of successive and systematic expansion of range of interests of students is conducted within the framework of history of scitech Donbassa on quality of preparation of young specialists, forming in them of strong connection with a production. The features of developments are exposed on creation of uchebno-metodicheskogo kabinet-museum of history of Ukraine and Donbassa within the framework of the Ukrainian engineer-pedagogical academy.

Keywords: creation of students, intersubject connections, historical consciousness of students, scientific researches, quality of preparation of specialists.

Постановка проблеми. Виникнення нових процесів, пов'язаних з переходом на конкурентну основу виробництва, необхідність швидкої соціальної адаптації, мобільності студентів ВНЗ обумовлюють необхідність пошуку нових шляхів і засобів підготовки творчого інженера-педагога, який, включаючись в професійну діяльність, міг повною мірою реалізувати себе в професії. Підготовка сучасного спеціаліста у вищій школі потребує не тільки формування в нього спеціальних і світоглядних знань, а й обов'язкового вироблення відповідних творчих навичок та умінь [1, 8].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами розробки змісту, форм і методів навчання студентів займалися багато педагогів та дидактів: Ю.К. Бабанський, Е.И. Барчук, И.Л. Беленок та ін. Аналіз наявних у професійній

підготовці недоліків проводився в різних аспектах. Окремі автори шукали шляхи їхнього усунення на основі дослідження різного роду умов, що забезпечують найбільш ефективного використання форм, що застосовуються, і засобів підготовки майбутніх фахівців – М.Д. Семенов та ін., інші шукали вихід у вдосконаленні існуючих і розробці нових форм організації навчальної діяльності у ВНЗ – И.Л. Беленок, В.Я. Синенко та ін. Вихідні позиції розробки проблеми підготовки молоді до творчої діяльності знайшли віддзеркалення в працях П.А. Блонського, А.С. Макаренка, В.О. Сухомлінського. Проблемами педагогіки та народної освіти Донбасу займалися С.Й. Татаринів, К.М. Третьяков, О.С. Дадашов, Н.О. Тутова.

Однак, не дивлячись на безліч пошуків у даній області ряд проблем залишаються невирішеними